

Kaszuby to kraina geograficzna, etniczna i kulturowa, której powierzchnia zajmuje około 6 200 km². Jedna z legend mówi, że Bóg tworząc świat zapomniał o Kaszubach. Ponieważ pozostało mu wszystkiego po trochu, stworzył z tych resztek krainę bogatą we wszystko. Tak powstał krajobraz z dużą ilością rzek, jezior, dolin i pagórków, oraz lasów sosnowych i borów. Obecnie Kaszuby rozpościerają się od Morza Bałtyckiego na południe i obejmują swym zasięgiem zarówno piaszczyste plaże wybrzeża, przepiękne lasy i malownicze jeziora.

Kaszuby można podzielić na trzy subregiony: Kaszuby Północne, Kaszuby Środkowe i Kaszuby Południowe.

Kaszuby to nie tylko bogactwo przyrody i krajobrazu, ale też historia o ludziach, którzy stworzyli wielowiekowe dziedzictwo. Kaszuby są miejscem łączenia się wielu kultur: słowiańskiej, germańskiej, ukraińskiej oraz żydowskiej. Wielokrotnie zmieniały właściciela, przynależąc do różnych państw. Kaszubi mają swój własny język, tradycje i zwyczaje, rzemiosła ludowe i rękodzieło – składające się na kaszubską kulturę.

Idea powstania miejsca edukacji przy LGR Kaszuby zakładała stworzenie możliwości ochrony i propagowania wśród dzieci, młodzieży i dorosłych dziedzictwa kulturowego Kaszub. To miejsce, w którym znajdują się tablice edukacyjne zawierające elementy związane z kaszubskim rybactwem, kulturą kaszubską i językiem.

W OFERCIE PLACU EDUKACYJNEGO ...

.. o Kaszubach ogólnie, czyli mapa i elementy kojarzące się z Kaszubami

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Walory przyrodnicze

Podstawowym atutem Kaszub są przepiękne, malownicze krajobrazy. Różnorodność i bogactwo flory oraz fauny sprawiają, że obszar ten jest bardzo atrakcyjny pod względem turystycznym. Podziwianie przyrody jest możliwe dzięki gęstej sieci szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych, wodnych i narciarskich. Kaszuby obfitują w różnego rodzaju akweny wodne; jeziora, potoki, rzeki, morze, co powoduje, że również świat zwierząt jest niezwykle bogaty – obok saren, dzików czy lisów, coraz częściej można spotkać tutaj także łosie, bobry, wilki oraz żurawie, czaple, bociany i perkozy. W kaszubskich lasach dominują sosny, świerki czy buki, ale rosną też cisy i daglezie. Ze względu na walory przyrodniczo-krajobrazowe ziemi kaszubskiej, niektóre jej obszary podlegają szczególnej ochronie, m.in. w formie parków narodowych, parków krajobrazowych, obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, czy pomników przyrody.

Przyroda miała i w dalszym ciągu ma wpływ na życie Kaszubów, ich codzienne zajęcia oraz kulturę materialną i duchową. Dzisiaj, gdy ten wpływ jest znacznie mniejszy, świadczą jeszcze o nim choćby niektóre zachowane obrzędy (np. ścinanie kani), czy imprezy folklorystyczne. Od wieków przyroda jest inspiracją dla malarzy, kompozytorów, pisarzy i poetów.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Rybołówstwo

Rybołówstwo na Kaszubach było i jest istotną częścią gospodarki. Opierało się i opiera na więzach pokrewieństwa i niesformalizowanych zachowaniach. Powstała tu specyficzna kultura rybacka przejawiająca się przede wszystkim w narzędziach i sprzętach używanych do połowów różnych gatunków ryb w kolejnych porach roku, a także w zwyczajach, folklorze (przysłowia, powiedzenia) i ubiorze rybaków.

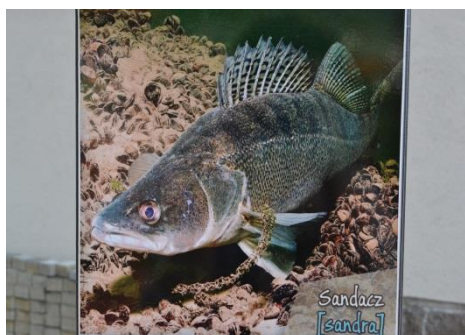
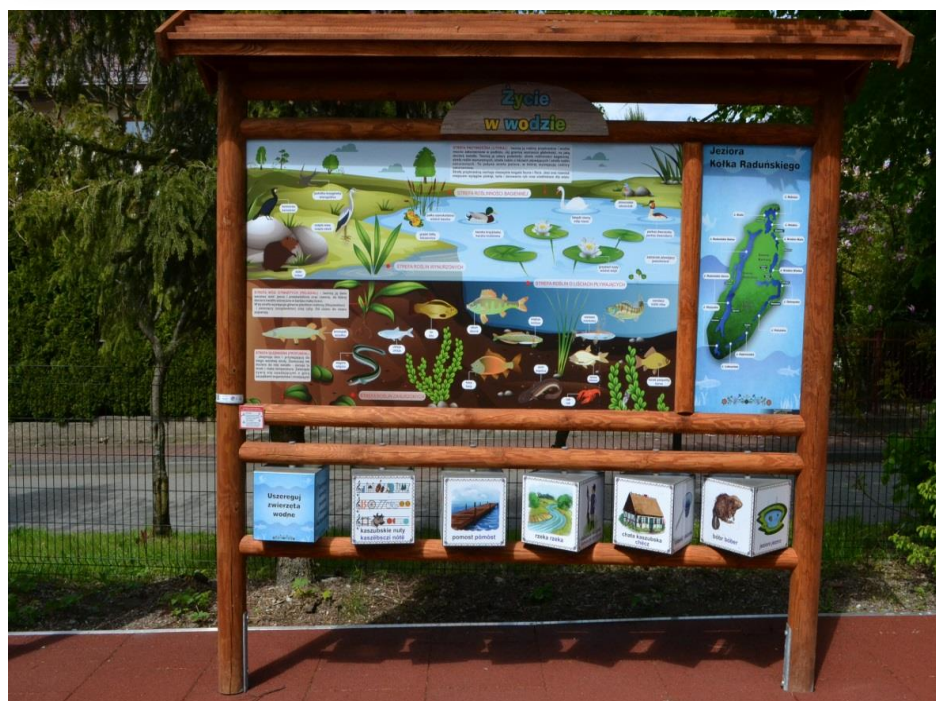

Na Kaszubach rozwijało się rybołówstwo jeziorne, dla którego naturalną bazą było ponad 500 jezior. Było istotną częścią gospodarki, a także tradycji lokalnej tożsamości. W niektórych okolicach rybołówstwo było główną podstawą utrzymania grup społecznych. Prawo połowu ryb w jeziorach związane było z własnością wód lub brzegu. Właściciel pozwalał na połowy miejscowej ludności w zamian za dostarczenie określonej ilości ryb. Zawód rybaka przekazywany był z pokolenia na pokolenie. Wszystko było podporządkowane rybaczeniu i przeplatało się z zabawą, religią, przesadami i życiem

towarzyskim. Kaszubska muzyka jest charakterystycznym wyróżnikiem regionu. Osobliwą część repertuaru pieśni kaszubskich – zawodowych, ze względu na specyficzne usytuowanie Kaszub i liczne jeziora, zajmują pieśni rybackie. Treść tych pieśni opiewa trud pracy rybaka, wyraża tęsknotę członków rodziny, oczekujących na powrót ojca lub męża z połowu. Znaleźć też można pieśni o charakterze radosnym, związane z radością szczęśliwego powrotu rybaków do domu. Po II wojnie światowej większość jezior została przekazana Państwowym Gospodarstwom Rybackim. W ten sposób została przerwana wielowiekowa tradycja rybołówstwa indywidualnego. Część rybaków przeszła do pracy w PG Rybackich, inni odeszli z zawodu.

W OFERCIE PLACU EDUKACYJNEGO ...

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Język

W naszym kraju obowiązują dwa języki urzędowe: polski i kaszubski. Ponadto mamy dialekty: mazowiecki, małopolski, wielkopolski, śląski oraz mieszane na wschodzie zachodzie. Na północy Polski uczniowie uczą się szkółach kaszubskiego. Mogą zdawać maturę z tego języka. Urzędowe szyldy instytucji regionu oraz lokalne powiadomienia mają tam dwie wersje językowe. W pięciu gminach zamieszkałych przez osoby posługujące się językiem kaszubskim (Linia, Luzino, Parchowo, Sierakowice, Żukowo) wprowadzono możliwość używania języka kaszubskiego jako języka pomocniczego.

Dlaczego akurat Kaszubi doczekali się przywileju uznania ich mowy za osobny język?

Głównie dlatego, że jest on zdecydowanie mniej zrozumiały od innych. Należy on do grupy lechickiej, która jest jedyną pozostałością słowiańską dialektów pomorskich z wpływami języka połabskiego, dolnoniemieckiego i staropruskiego a także wykazuje pewne cechy wspólne z dialektami wielkopolskim i mazowieckim. Pracownicy Kaszubi stworzyli gramatykę własnego języka, publikują w nim utwory literackie, podręczniki, słowniki. Język kaszubski bodaj najbardziej odbiega od potocznej czy literackiej polszczyzny. Pomimo podobieństw oba języki więcej dzieli niż łączy. Występują w nim słowa i dźwięki, które w języku polskim już dawno wymarły.

Język kaszubski

• Dzień dobry	• Dzeń dobri
• Dobry wieczór	• Dobri wieczór
• Do widzenia	• Do ùdzrzeniô
• Co słysząc?	• Cëż tam czëc?
• Smacznego	• Bòże przeżegnôj
• Dziękuję	• Dzänkùjã, Bóg zapłac
• Proszę	• Proszã
• Przepraszam	• Wëbacżë, Przëprôszóm
• Jak masz na imię?	• Jakùż sã zwiész?

• Mam na imię	• Jô sã zwiãż, Móm na mionoŕg
• Skąd jesteś?	• Skądkaż të jes?
• Jestem z ...	• Jô jem z ...
• Nie masz racji	• Të ni môsz prôwdë
• To mi się bardzo podoba	• To mie sã baro widzy
• Która godzina?	• Jaczi mómë czas?
• Nauczyłeś się tego?	• Zrozmiôt të to?
• Co oglądasz?	• Cëż të òbzérôsz?

Język Kaszubów rozwija się prężnie na Pomorzu. Używany jest nie tylko w szkołach, ale też jako język liturgii w kilkunastu parafiach. Mówi się w nim także w lokalnych mediach. Język kaszubski spełnia na Kaszubach nie tylko rolę kulturową i komunikacyjną. Jest używany głównie w rodzinach i kontaktach sąsiedzkich, jednak nie jako język literacki. Na ogół posługują się jego gwarowymi odmianami, których nauczyli się od starszych pokoleń. Język kaszubski jest bardzo zróżnicowany wewnątrz, wyróżnia się aż 76 gwar, w tym:

- **gwary północno-kaszubskie:** słowińska, kabacka, osiecka, żarnowiecka, gniewińsko-salińska, bylackie (pucka, chałupska, oksywska), luzińsko-wejherowska, lesacka, kieleńska,
- **gwary środkowo-kaszubskie:** strzepska, żukowska, kartusko-goręczyńska, przywidzka, stężycka, sierakowsko-gowidlińska, sulęczyńska, studzienicka, borzyszkowska,
- **gwary południowo-kaszubskie:** kościerska, lipuska, brusko-wielewska, konarska.

Dzięki możliwości nauczania języka kaszubskiego w szkołach, dba się o to, aby nie został zerwany proces międzypokoleniowego przekazu znajomości rodzinnej mowy.

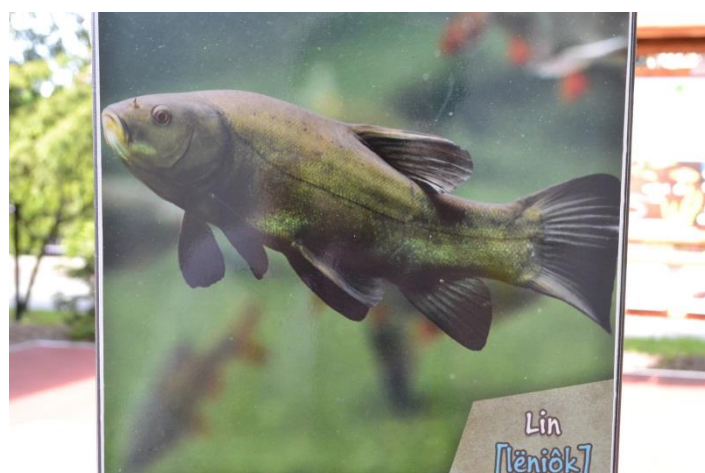
„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

... wszystkie urządzenia zawierają treści dwujęzyczne;

Hej, tu ù nas, na Kaszëbach
malowóné zemie
Wòdë, lasë, smùdzi, górë,
dzywny czar w nich drzémie
Szëmią gradła, krzë
i lasë swòją piesń òdwieczną.
Ù nas przë robòce lud so nocy
frantówkã stateczną...

...Hej, tu ù nas, na Kaszëbach
w czar bògaté zemie
Bawią òkò widokama,
le i smùtk w nich drzémie
Chòc Kaszëba niewëmòwny
wicy serca czëje
Wiedno stawi chãtno kròj
i lëdzy i Pòlską miłuje!

Kultura /sztuka kaszubska

Wielkie przywiązanie Kaszubów do tradycji, kultywowanie obyczajów ludowych, posiadanie własnego języka i tożsamości regionalnej sprawiają, że region ten jest unikatowy w skali kraju. Tu spotkać można wciąż żywą tradycję, zażyć tabaki czy też wysłuchać opowieści o Stolemach – kaszubskich olbrzymach. Wśród głównych gałęzi sztuki kaszubskiej wyróżnić możemy: garncarstwo, haft, plecionkę, malarstwo na szkłe i rzeźbę.

Haft kaszubski

Na Kaszubach haft jest wszechobecny – haftują babcie, córki i wnuczki, a także mężczyźni. W hafcie kaszubskim występuje siedem zasadniczych kolorów: trzy niebieskie – od jasnego błękitu do ciemnego szafiru, żółty, czerwony, zielony i czarny. Główne motywy haftu to dzwonki, niezapominajki, lilie, goździki, margaretki, róże, chabry, bratki i koniczyny, wszystkie zaczerpnięte z rodzimej przyrody. Pozostałe motywy takie jak palmety, owoce granatu, tulipany lub oset rozpowszechniły zakonnice kościerskie. Siostry zapożyczyły elementy z innych kultur i dzięki nim znane nam kształty wtopiły się w kaszubską twórczość. Czasom przedchrześcijańskim (pogańskim) zawdzięczamy żuczka i pszczołkę. Interesującym motywem jest drzewo. Symbol powszechnie znany na Ziemi Kaszubskiej. W hafcie często pełni rolę wiodącego szablonu, nadając kompozycjom kształt. Ważną zasadą jest, aby konstrukcje nie nachodziły na siebie i nie krzyżowały się, według wzoru szlachetnego drzewa, do którego idealnego szablonu powinien dążyć każdy ludzki los. W przeciągu wieków na Kaszubach wykształciły się różne szkoły haftu kaszubskiego takie jak: żukowska, wdzydzka, pucka, wejherowska, klukowska, tucholska, bytowska i słupska.

Garncarstwo

To jedno z najstarszych rzemiosł. Jest to rękodzielniczy wyrób ceramiczny naczyń i przedmiotów codziennego użytku. Gliniane naczynia robiono i wypalano na Kaszubach już od dawna, a pochodziły one z rodzimych warsztatów ceramicznych. Trzema najstarszymi ośrodkami ceramicznymi na Kaszubach są: Chmielno, Kartuzy i Kościerzyna. Historia chmielńskiej ceramiki Necłów zaczyna się w roku 1897, kiedy do Chmielna sprowadził się pierwszy jej twórca Franciszek Necel będący przedstawicielem VII już pokolenia tej garncarskiej rodziny. W 1907 roku postawił obok domu piec garncarski i warsztat, w którym zaczął produkować wyroby podobne do tych, jakie wytwarzali pozostali chmielńscy garncarze. Dziś tradycje necłowskie są nadal żywe. Prace na kole garncarskim wykonuje Karol Elas – Necel. Z historią rodziny oraz tradycjami garncarstwa na Kaszubach można się zapoznać w Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Necłów w Chmielnie.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Plecionkarstwo

Plecionkarstwo uprawia się na Kaszubach nieprzerwalnie od czasów średniowiecza. Niegdyś były to proste wyroby głównie z wikliny i korzeni jałowca, sosny lub świerku służące do domowego użytku takie jak kosze, łubianki, oraz wiadra. Do wyplatania służyły też słoma i sitowie. Sztuka ta miała też swoje zastosowanie w rybactwie – pleciono kosze rybackie oraz rybackie narzędzia z nieokorowanej wikliny. Materiał zazwyczaj pozyskiwano z terenów podmokłych gdyż surowiec był wtedy giętki i można było od razu wykonywać z niego plecionki. Współcześnie plecionkarze wytwarzają oprócz naczyń, pojemników i koszy, pudełka herbaciarki, maty a nawet meble.

Malarstwo na szkle

Malowidła na szkle to sztuka stara, sięgająca prawdopodobnie XVII wieku i zarazem współczesna. Pierwotnie naklejano na szkło obrazki świętych, przeważnie drzeworyty, które obramowywano kolorowym, kwiatowym ornamentem, malowanym bezpośrednio na szkle. Kolorystyka dekoru miała żywe barwy: od żółci, przez czerwienie, do zieleni i błękitu. Zasadniczo każdy malunek miał kontur, który był wypełniany kolorem. Z czasem, poza wizerunkami świętych malowano też scenki rodzajowe i pejzaże. Dziś na Kaszubach maluje się na szkle dużo, z naciskiem na tradycyjne tematy i technikę. Używa się przede wszystkim farb olejnych lub temperowych, które nakłada się na przestrzenie okonturowane pędzlem bądź piórem.

Rzeźba

Rzeźba na Kaszubach jest jedną z najżywiej rozwijających się dziedzin sztuki ludowej. Niegdyś głównym tematem była religia. Często przedmiotem zainteresowania twórców były boże męki – przydrożne kapliczki oraz świątki, dziś jest nią też rybołówstwo, przyroda czy życie świeckie. Rzeźby przedstawiają zazwyczaj ludzi przy pracy czyli rolników uprawiających ziemię, rybaków podczas pracy, leśniczych ścinających drzewa. Rzeźby służyły też jako zabawki dla dzieci. Były to przeważnie: samolociki drewniane, pajacyki z ruchomymi nóżkami, fujarki, gwizdki czy wózki i koniki bujane. Jako surowca najczęściej stosuje się lipę, sosnę, olchę oraz wierzbę jabłoń i gruszę.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Folklor kaszubski

i wychowawcze. Gdy Prusacy zakazywali posługiwania się mową polską, one ją zastępowały w życiu publicznym. Melodia była znana, można ją było nucić, ale i słowa były znane, więc polska treść obrazkowych nut strzegła rodzimą mowę przed zapomnieniem. Pokazywanie na tablicy owych nut w trakcie śpiewu ułatwia naukę kaszubskich słów, jak również przedstawia kaszubskie nazwy przedmiotów codziennego użytku. Kaszubskie nuty współcześnie to sztandarowy repertuar regionalnych zespołów folklorystycznych oraz kapel.

Najbardziej rozpoznawalnym elementem folkloru kaszubskiego są kaszubskie nuty lub inaczej Kaszubski Alfabet czy Kaszubskie Abecadło. Ta tradycyjna pieśń jest wyliczanką, której elementy umieszczone są na pięciolinii. Nie wiadomo kto i kiedy napisał obrazkowe nuty kaszubskie, które znane są od dawien dawna. W połowie XIX wieku etnografowie zanotowali je na Białorusi, ale ich przeznaczenie było inne, służyły wyłącznie zabawie. Na Kaszubach miały one znaczenie edukacyjne

W OFERCIE PLACU EDUKACYJNEGO ...

NOWOŚĆ – RYBACKIE NUTY KASZUBSKIE

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Inwestycja została zrealizowana w ramach projektu pt.:

„Utworzenie rybackiego placu edukacyjnego wraz z wydaniem materiałów promocyjnych w ramach Kaszubskiej wioski rybackiej jako elementu dziedzictwa kulturowego Kaszub”.

Projekt został realizowany w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Wsparcie otrzymano za pośrednictwem
Lokalnej Grupy Działania
Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby.

Operacja miała na celu ochronę i propagowanie dziedzictwa kulturowego Kaszub, w tym rybacką kulturę kaszubską i język kaszubski poprzez utworzenie placu edukacyjnego, który został wyposażony w tablice edukacyjne, zawierające elementy związane z kaszubskim rybactwem i kulturą kaszubską, w tym np. mapę Kaszub z zaznaczonymi ciekawymi miejscami, charakterystycznymi dla Szwajcarii Kaszubskiej, nazwy ryb w j. kaszubskim, zostały opracowane rybackie nuty kaszubskie jako nowy element kaszubskiej kultury. Dodatkowo dla gości odwiedzających plac edukacyjny zostały zakupione gadżety promocyjne w postaci układanek z nutami kaszubskimi i haftem kaszubskim. Efektem realizacji operacji jest promocja i ochrona lokalnego dziedzictwa kulturowego Kaszub, w tym języka kaszubskiego, zarówno wśród dzieci i młodzieży, mieszkańców i turystów. Zamierzeniem projektu była popularyzacja i promocja lokalnego dziedzictwa Szwajcarii Kaszubskiej.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

KASZUBY

LOKALNA GRUPA RYBACKA

Lokalna Grupa Rybacka Kaszuby

ul. P. Bukowskiego 2a

83-333 Chmielno

tel. 58 684 35 80

biuro@lgrkaszuby.pl

www.lgrkaszuby.pl

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”